

בפעם הבאה, להפיל את החמאס

גלעד שליט חזר הביתה לא בזכות עסקה מוצלחת אלא בעקבות תבוסה קשה | ישראל חייבת להבהיר לחמאס כי חטיפה נוספת תעלה לו באובדן השלטון ברצועה | אבל הממשלה לא מוכנה להתמודדות כזו

שליט במצפה הילה, השבוע. הממשלה חייבת להודיע מראש מיהם המחבלים שאמורים להשתחרר | צילום: זוהר שחר

בהשתתפות נציגי היועץ המשפטי לממשלה, השב"ס, צה"ל והשב"כ, לשם צמצום הפריבילגיות הניתנות לאסירי החמאס והג'יהאד האיסלאמי, לרבות צמצום הגישה לטלוויזיה ולרדיו, הביקורים וזכויות הלימודים. ההחלטה קיבלה תוקף של החלטת ממשלה, וכוונתה הייתה להגביל את זכויותיהם של אסירי שני הארגונים, באופן שלא יוענקו להם זכויות העולות על מה שנדרש לפי המשפט הבינלאומי. ככל הידוע לי, ההחלטה לא בוצעה. ימים ספורים לאחר שניתנה ההחלטה סיימה ממשלת אולמרט את תפקידה. במקומה קמה ממשלה בראשות בנימין נתניהו, שלאחר כשנתיים וחצי סיימה את המו"מ על החזרתו של גלעד שליט בתבוסה.

המפלה הנוכחית מציבה בפני ישראל את השאלה מה יקרה הלאה. הניסיון העגום מלמד, כי ככל שהעסקה הנוכחית קשה וחמורה, העסקה הבאה תהא קשה וחמורה ממנה. הממשלה הנוכחית מבקשת מוועדת שמגר הצעות להתמודדות עם הבעיה, אך עצם הבקשה מהווה הודאה לא רק בכישלון אלא גם באובדן דרך. זוהי הכרזה שהממשלה אינה סומכת על שיקול הרעת של עצמה ועל כוחה לעמוד בלחץ.

אשר להמשך, יש לראות לכך שבעתיד יפורסמו במועד מוקדם, מיד עם קבלת דרישות החוטפים, שמות האסירים שאת שחרורם הם דורשים, בציון מעלליהם. פרסום כזה אסור שיעשה לאחר חתימת העסקה, למרות שהפרסום יכביד על ביצועה. שנית, יש לאפשר בקרה של ועדת החוץ והביטחון על כל שלבי המו"מ.

שלישית, וזה העיקר, יש ליצור הרתעה שתהפוך את החטיפה לבלתי כדאית לחוטפים. ככל שמדובר בחמאס, הגורם האחד שעשוי להתרועע אותו הוא הסיכון של הפלת משטרו בעזה. צריך שיהיה ברור, כי חטיפה ואף ניסיון חטיפה יהוו צידוק להפלת משטר החמאס. ואולם, כדי שהדבר יהיה ברור ביצוע נדרש שינוי במעמדה הבינלאומי של ישראל, שהתדרדר בתקופת הממשלה הנוכחית במידה המכבידה עד מאוד על ביצוע פעולה צבאית.

נדרשת גם נכונות ישראלית לבצע מהלך כזה – ולשאת במחירו. התגובה הישראלית הפושרת על פעולת הטרור ליד אילת, שבה נרצחו שמונה ישראלים ואשר תוכננה כנראה גם לביצוע חטיפה, מלמדת כי הנכונות להתמודד עם משטר החמאס עדיין מאיתנו והלאה. ■

פרי יוזמתו של ברק. היא כללה לא רק הפסקת אש ברצועה אלא גם הקלה במעברים, אך היא לא כללה הסכמה בעניין שליט.

התנגדותי לתהליך. ראיתי בה טעות אסטרטגית, וכי וויתור בנושא שליט – שגיאה מוסרית. היה ברור שהתנגשות עם החמאס היא בלתי נמנעת, וכל מועד אחר יהיה פחות נוח לישראל. בארה"ב עדיין כיהן נשיא אומר, ג'ורג' בוש, אבל הבחירות שם נקבעו לנובמבר, ואיש לא יכול היה לנבא מי יהיה הנשיא הבא ומה תהיה עמדתו.

כלומר, התנאים במאי 2008 היו הנוחים ביותר מבחינת ישראל. היה ברור כי ככל שתידחה ההתנגשות כן יהיה מחירה גבוה יותר, והיא תיעשה בתנאים פחות נוחים. יצאתי בפומבי נגד התהליך, ובתקשורת פורסמו מפי הדברים הבאים: "הסכם הרגיעה הוא שגיאה אסטרטגית ממדרגה ראשונה. המחיר כבד והמדינה לא תוכל לשאת בו... פתיחת המעברים ללא שחרור גלעד שליט היא טירוף מערכות".

משפחת שליט יצאה אף היא נגד פתיחת המעברים ופנתה לבג"ץ. הריון הביא למפגש בין עמוס גלעד למשפחה. לפי פרסום בתקשורת, הוא ניסה לשכנעם כי "הרגיעה היא האפשרות היחידה להביא לשחרורו של גלעד", וגורמים במשרד הביטחון הוסיפו כי "הפסקת האש דווקא מגדילה את הסיכוי להחזיר את שליט".

קשה להבין מה מקור האופטימיות הבלתי מבוססת הזו, שהמציאות הפריכה. הדברים מלמדים משהו על משקלן של ההערכות והתחזיות שסיפק משרד הביטחון.

השלב הבא התרחש בחודשים נובמבר-דצמבר 2008, כשהתקדמות עם החמאס התחדשו ואיתן גם ירי הטילים. בעקבות זאת נפתח מבצע "עופרת יצוקה" במועד הפחות נוח לישראל. הבחירות לכנסת היו צפויות להתקיים בתוך פחות מחודשיים, ובארה"ב נכנס נשיא חדש לתפקידו. עם זאת, החמאס ספג מכה קשה ועמד בפני התמוטטות, אך שוב ביקש אהוד ברק לסיים את המבצע מוקדם ככל האפשר. קריאותיהם של שרים לנצל את המצב להשגת הסדר לשחרורו של שליט – זכו להתעלמות.

משהתברר כי עניינו של שליט לא הוסדר, התכנסה במרס 2009 ועדת השרים לעניין האסירים הפלסטינים. כיהנתי כיו"ר הוועדה, אשר החליטה להקים צוות מקצועי,

למעלה מ-1,000 מחבלים שיחררה ישראל בתמורה לשחרורו של גלעד שליט, אבל קווים אדומים נחצו לא רק מבחינת המספר. קו נוסף נחצה בכך שנכללו בעסקה ערבים ישראלים, צעד שעלול לסייע למאמצי החמאס לזכות באפטרופסות על ערביי ישראל. וחומרת הכישלון של ישראל בולטת על רקע הנסיבות שהביאו לתוצאה הזו, שכן בהתמודדות הנוכחית היו לה יתרונות שלא היו בעבר.

כשארגונו של אהוד ג'יבריל השוכן בלבנון חטף חיילים, התקשתה ישראל לפעול נגד לבנון, נוכח התמיכה שיש לה במדינות המערב ונוכח העובדה שאפילו אילו רצתה לא יכלה ממשלת לבנון לכפות על הטרוריסטים לשחרר את החטופים. ארגוני הטרור בלבנון גם נהנו מתמיכה סורית וממרחב גדול שבו יכלו להסתיר את החטופים ואף להימלט בעצמם. כל אלה לא עמדו לרשות החמאס בעזה.

בעת שנחטף שליט, ביוני 2006, אמנם הייתה הרצועה תחת שלטון הרשות הפלסטינית, שביחסים כלפיה נמצאה ישראל במצב דומה לזה שבו הייתה ביחסיה עם לבנון, אולם התמונה השתנתה כעבור כשנה, כאשר החמאס ביצע, באכזריות יוצאת דופן, הפיכה צבאית בעזה, ובתוך ימים השתלט על הרצועה.

ביוני 2007 גם חלו חילופים בממשלה, ואהוד ברק התמנה לשר הביטחון במקומו של עמיר פרץ, כשישראל ניצבת בפני שאלה: האם להשלים עם שלטון טרוריסטי עויין הנתמך על ידי איראן בעזה. אולם לבעיה הביטחונית החמורה הזו היה צד חיובי: כעת הייתה כתובת, שניתן להפנות אליה את הלחץ ולהטיל עליה אחריות – הן בנוגע לירי הטילים והן בעניין שליט.

בינתיים גבר ורם הטילים מהרצועה, אחדים מהשרים סברו כי מן ההכרח להפיל את השלטון הבלתי חוקי של החמאס, אך ברק התנגד. ישראל הסתפקה בתקיפות אוויריות כתגובה לירי הקסאמים וכמה פעמים בפעולה קרקעית מוגבלת. במקביל הפעילה ישראל לחצים על שלטון החמאס, שהי תבטאו בהגבלות על מעבר סחורות ועל אספקת החשמל, אך האמצעים הללו הוגבלו מחשש למשבר הומניטרי ברצועה. נוסף לכך הם היו כופפים לא רק לביקורת של היועץ המשפטי לממשלה אלא גם לעתירות לבג"ץ. למרות זאת היה בהם, בצירוף הפעולות הצבאיות המוגבלות, כדי ליצור לחץ כבד על החמאס, והוא חתר לרגיעה.

גם שר הביטחון חתר לכך. המו"מ התנהל בקהיר באמצעות עמוס גלעד, ראש המטה המדיני-ביטחוני במשרד הביטחון. הסיכום הגיע לממשלה, שאישרה את התהליך